

Tanulmány helyről, térről

TÉRBEN GONDOLKODVA (THINKING SPATIALLY, FORD.: LÁPOSI ROLAND, ZSIGMOND LÁSZLÓ, SOÓKI-TÓTH GÁBOR), PLANNING HORIZONS NO.1., ROYAL TOWN PLANNING INSITUTE, LONDON 2014.

A Planning Horizons sorozat első része a Térben gondolkodva a brit Royal Town Planning Institute (RTPI) százéves évfordulójára készült, elektronikus formában. A tervezés akkor és most is a kor aktuális kihívásaira, megoldandó feladataira keresett választ. A tanulmány számvetést készít a mai kor azon kihívásairól, melyek a következő 100 évben nagy valószínűséggel átformálják a tervezői szakmát. Az emberiségre váró legnagyobb változásokat vizsgálja, hogy feltérképezze mit, miért, kikkel és hogyan kell majd csinálnunk abban a másik, jövőbeni világban.

A brit, európai és fejlődő világbeli példákban, a válaszként megalkotott stratégiák, szakpolitikák, végső soron a területi- és várostervezés is csődöt mondott, mert nem figyelt a hely (place), és a tér (space) közötti viszonyra. A térbeli elhelyezkedés és a saját identitású, az egyes tevékenységek, funkciók helyszínénél szolgáló földrajzi lokáció kapcsolatának tendenciózus figyelmen kívül hagyása miatt ugyanis, a stratégiák és szabályozások (policy) együttes kombinációja sokszor egymás ellen hat.

Változó népességű városok és régiók szenvednek világszerte a közlekedés, a lakásellátottság, az energia-, és vízellátás feszültségeitől, és egyre sérülékenyebbek az árvizekkel, a szélsőséges időjárás hatásaival szemben. A tengerszint-emelkedés, az áradások és aszályok következtében 2050-ben mintegy 200 millió klímamenekült kereshet új élőhelyet. A világ 186 legnagyobb tengerparti városának népessége robbanásszerűen nő, miközben ott emelkedik legjobban a tengerszint. A fejlődő világ országainak lélekszáma 3,2 milliárd fővel nőhet meg, akik zömmel informális településeken élnek majd. A relative gyenge tervezési rendszerű országokban ez kiterjedt szuburbanizációban ölt testet. Az európai régiók 60%-ában egyszerre fogy és öregszik el majd a népesség (Magyarországon is), s térségek néptelennek el. A 79 millióra növekvő népességű Nagy-Britanniában ugyanakkor az okoz majd gondot, hogy az emberek hogyan és hol akarnak élni. A háztartások számának négyeszeresedése várható, de 3,6 millió lakás és üzlet-helyiség szembesül egyre gyakoribb árvízzel.

A városok terjeszkedése fenyegeti a mezőgazdasági földeket, az élelmiszertermelés globális rendszere pedig aláássa az élelmi-

szerebiztonságot és a környezeti fenntarthatóságot. Világszerte 2,5 milliárd ember nélkülöz higiéniai-egészségügyi létesítményeket, és 768 millió ember ivóvíze tisztítatlan. 2025-ben kb. 2,4 milliárd ember fog krónikus vízhiánnyal együtt élni, az szűkös természetes vízkészlet miatt. Az élelmiszertermelés víz-igénye is legalább másfélszeresére nő. A Föld 9 milliárd lakosának etetésére az élelmiszertermelés 70%-os növekedésére lesz szükség, de a fejlett országok művelhető területének 80%-a foglalt. A világ nagy része élelmiszert importál, míg a globális elosztó rendszerek csak 1-2 hétre raktároznak. Az alapélelmiszerek jó része pedig 120-180%-os drágulásnak néz elébe 2030-ra, a változó növénykultúrák és a városépítés területéssége miatt.

A gazdasági növekedés és fejlődés, térben kiegyensúlyozatlan és mind a fejlett, mind a fejlődő országokban elmarad az optimális-tól. A legmódosabb európai régiók lakói 35-szor gazdagabbak, mint a szegényebb régióké. Az EU-ban a közlekedési hálózat a már most is jómódú térségekre koncentrálódik és az integrált gondolkodás hiánya miatt egyáltalán nem tisztázott, hogy a közlekedési infrastruktúra hogyan tud hozzájárulni a gazdasági fejlődéshez, és a társadalmi kohézióhoz. A BRIC országokban a létező urbánus központok és a tenger-

parti körzetekben koncentrálódik a gazdaság, mialatt a „hátszág” elsorvad. Angliában az egyes angol régiók infrastruktúra fejlesztése közötti különbségek óriásiak, míg Londonban ez 4333 Font/fő, addig az ország középső részében ugyanez 567 Font/fő.

A gazdaság és a népesség kiegyensúlyozatlan növekedése következtében egyes városok és régiók beruházás-hiányosak, és tovább rontja a helyzetet, ha mindez elégtelen közlekedéssel, infrastruktúrával és szolgáltatásokkal is párosul, így gyakorlatilag röghöz kötve a szegénységet. Ezek a folyamatok fokozzák a társadalmi egyenlőtlenségeket, rontják az emberek egészségi állapotát, és növelik a környezeti veszélyekkel – az éghajlatváltozással és a környezetszennyezéssel – szembeni sérülékenységet. Ugyanazon városban, de rosszabb minőségű életkörülményben élő emberek akár 7-10 évvel is korábban halnak meg, más városnegyedben élő társaikkal. A társadalmi egyenlőtlenség, a lehetőségek hiánya, a környezetszennyezés és a döntéshozatalban való társadalmi részvétel hiánya növekvő politikai instabilitáshoz vezet.

Életbevágó annak megértése, hogy ezek a kérdések összefüggnek, ezért a rájuk adott válaszoknak is azoknak kell lenniük. Mégis a stratégia- és politikaformálók, a döntéshozók ritkán közelítik meg ezen problémákat az egyes helyek eltérő karakterét, a területek használata és a különböző használati módok egymásra gyakorolt hatásait megértve. Ha a hely és a tér nem áll a gondolkodás középpontjában, a ma kihívásából, a honlap válsága lesz.

A kutatás szerint a megfelelés záloga a hely és a tér viszonyrendszerének ismeretén alapuló stratégiai tudás, amely jóval integráltabb, valóban hosszú távú és a hely iránt érzékenyebb tervek születését eredményezi. A stratégia alkotóknak és döntéshozóknak tanulniuk kell a térbeli tervezés (spatial planning) elméletéből és gyakorlatából, amely minden olyan szakpolitikát és programot is integrálni tud, amelyek az egyes helyek működését befolyásolják. Ehhez azonban jóval nagyobb térbeli intelligencia, a kormányzási intézményrendszerek közgazgatási határokon túlmutató, kevésbé ágazat orientált működése szükséges, illetve olyan politikai vezetők, akik képesek felnőni a kor kihívásaihoz. (Láposi Roland)

(A könyvet Láposi Roland, Zsigmond László várostervezők és Soóki-Tóth Gábor városfejlesztési szakértő alkotta önkéntes csapat fordította és szerkesztette. A Magyar Urbanisztikai Társaság részéről Ongjerth Richárd lektorálta a fordítást és egyengette a csapat útját.)

Népismeret

MEDNYÁNSZKY MIKLÓS: VÁLYOGTÉGLA, PATAKKŐ, BORONAFAL, NÁDTETŐ, TERC KFT., BUDAPEST, 2016, 72 OLDAL + 4 SZÍNES KIVÁGÓÍV

Vajon mi a patakkő és a boronafal? Miért fontos a gyerekeknek megismerniük a népi építéssel kapcsolatos alapvető fogalmakat? Mikor érdemes nekik megmutatni a paticsfalat és a fődémeket? Hogyan lehet érdeklődésüket felkelteni?

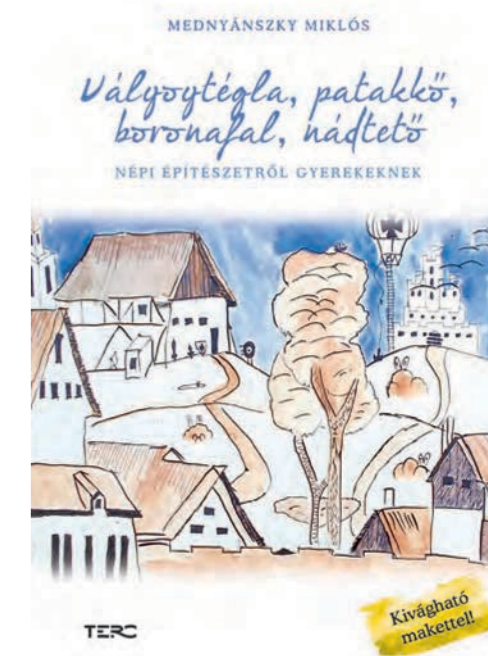
Mednyánszky Miklós, okleveles bányamérnök, városgazdasági mérnök, műemlékvédelmi szakértő könyvének segítségével elérhető a hagyományok megőrzése és a népi építészet továbbörökítése a gyermekeknél. Már a bevezetőben ez a cél fogalmazódik meg a szerzőtől, valamint az, hogy többet megtudjunk őseink életviteléről, ezáltal az adott kort jellemző társadalmi tudásról, mely a népi építészet által tükröződik leginkább. Egyedül arról nem kapunk információt, hogy kiknek íródott a könyv, valamint, hogy hány éves kortól ajánlják. A szerző honlapjáról eljuthatunk egy weblapra, ahol ezeket a tudnivalókat megtalálhatjuk, többek között azt, hogy a könyv elsősorban a 11-14 éves korosztálynak szól. Ezen kívül a könyv megírásának motivációjáról is tájékozódunk,

miszerint Mednyánszky Miklós arra törekedett, hogy a kötetből való oktatás a Nemzeti Alaptanterv által meghatározott „hon- és népismeret” moduljának is megfeleljen.

A könyv oly módon mesél, hogy mindenki számára érdekesek az olvasottak. Az oldalakon színes gyermekrajzokon elevenednek meg a leírtak, ezeket a szerző fia és lányai készítették. A fotók minősége azonban sok kívánnivalót hagy maga után, főként a felbontás és kompozíció és sok esetben a képek hangulata tekintetében. Az egyes részekben található magyarázatok a népi építéssel kapcsolatos fogalmak megismerését segítik, információt adnak arról, hogy hol kutathatnak, olvashatnak többet a gyerekek az adott témáról, vagy kiemeli, hogy az ország mely területén találkozhatunk az adott típusú házakkal. Ezekre a helyekre lehet kirándulást szervezni, a gyerekek így nem csak rajzokon keresztül ismerik meg a népi építészetet.

A tanulóknak csak kis száma járt már nádtetős házban, vagy süttött kenyert kemencében. Fontos, hogy a gyerekek megismerjék és meg-

őrizzék őseink hátrahagyott értékeit, hiszen ez is hozzá tartozik kultúránkhoz. A könyv mellékleteként kivágóvekből elkészíthető egy teljes parasztudvar makettje. Ez még közelebb hozza a gyerekekhez az élet ezen területét és szórakozást is biztosít. (Reizinger Zsófia)

Hajtogatott művek

Bokor Gyöngyi formatervező kiállítását látható a budapesti Palmetta Design és Textilművészeti Galériában. Az április 9-ig megtekinthető *Fold Works* című tárlat az utóbbi évek alkotásaiból nyújt válogatást. A tervező ezt írja munkáiról: „Munkáim egyre inkább egy téma köré kezdenek gyűlni. Mégpedig a közönség által tetszőlegesen vagy többféleképpen használható tárgyak témája köré. Ezáltal azt üzenhetem, hogy a formatervezés számomra inkább kísérletezés, mint szigorú szabályok szerinti alkotás. Tulajdonképpen én mindig a szabadon formálhatóság szellemében hozom létre a munkáimat. Kezdvé a hajlékony LED-szalagos lámpáktól a reklámzacskós állólámpáig, a repesztett-üveges falikaron át a patent sorozatig. Ez egyfajta játékoság, ami lehet, hogy arról is szól, hogy egy tárgyra képtelen vagyok azt mondani, hogy csak egyféleképpen nézhet ki, de arról is szól mindez, hogy bárki elgondolkozhat azon, hogy milyen hihetetlenül szabad és változatos lehet a formatervezés.” (A galéria címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)